

НИКОЛА Г. НИКОЛОВ (Велико Търново)

ПРОБЛЕМИ НА ПОЕТИЧЕСКОТО ИЗКУСТВО И ПОЕТИКАТА В СРЕДНОВЕКОВНАТА БЪЛГАРСКА ДЪРЖАВА (XII—XIV в.)

При изследване на поетическото изкуство и поетиката в средновековна България неизбежно възниква въпросът за връзката им с по-късното и системно литературно-художествено и литературоведско развитие. Следователно става дума не само за налични прояви на изкуство и поетика, но и за създадена традиция, въз основа на която през следващите векове възникват факти, представляващи интерес за историята на българското литературознание.

От началото на XII в. се развива алегорическата поезия. „Историята на алегорията, а заедно с нея историята на средновековната литература и поетика изобщо се отнасят по негово мнение (става дума за Е. Р. Курциус — б. а., Н. Г. Н.) към широката тема за античното наследство, а следователно към хилядолетните връзки на европейската литература“ — пише и М. Верли¹. Но специално за средновековната българска литература тази проблематика е свързана и с оригиналността на нейното развитие.

За наличието на оригиналност на средновековните български писатели нашите медиевисти пишат неведнъж и не по един повод. „Особено важно е да се подчертае, че теоретическата им подготовка (на средновековните български писатели — б. а., Н. Г. Н.) — дори и засвидетелствувана в непълния си вид, в който я познаваме днес — ги поставя на равнището на съвременната им европейска естетическа мисъл — твърди Л. Грашева. В някои отношения, както бе споменато, средновековна България даже изпреварва в литературното си развитие Запада.“²

Неблагоприятните исторически условия, които затрудняват активното литературно-художествено творчество на българската народност, предполагат, че на преден план и за дълго време е изнесена като най-жизнена народнопесенната традиция. В действителност създаването на писмена художествена словесност не е преставало. Днес историята на средновековната българска литература по несъмнен начин показва, че писмената традиция съществува в по-късно създадените произведения. Този факт не е без значение, когато се издирват проявите на поетиката и степента на тяхното разпространение.

¹ М. Верли. Общее литературоведение. М., 1957, с. 45.

² Л. Грашева. За старобългарската литературно-теоретическа мисъл. — Изв. Инст. лит., 18—19, 1966, с. 277.

Възстановената средновековна българска държава, оглавявана от Петър, Асен и Калоян, както и от техните приемници, се отличава с много-странна дейност, в състава на която влиза и висока за времето си култура, потвърждаваща подема, настанал в освободената от чуждо потисничество страна. И тази култура задоволява не само потребностите на българската народност, но се пренася извън границите на България, за да окаже въздействие и на другите славянски и неславянски съседни народности.

Оживеният културен живот по времето на Иван-Александър се потвърждава от данните на редица изкуства, което е косвено указание на допускането на възможните прояви на поетиката. Тогава е създадено известното Иван-Александрово четвороевангелие от 1356 г. В него има неколкостотин изображения: портрети на Иван-Александър, на Теодора и др.³ То е украсено с 369 художествени миниатюри и се възприема като образец на майсторство в художествената техника. Византийската хроника на Константин Манасий има български превод, изпъстрен със 70 художествени миниатюри. Томичевият псалтир е богато орнаментиран писмен паметник. Тези три писмени паметника днес се възприемат като документи за наличието на живописно майсторство и на орнаментална техника в България във втората половина на XIV в. Взаимодействието на отделните изкуства се е отразявало положително и върху равнището на поетическите произведения, и върху понятията за него.

Поетическото изкуство не е прекъсвало съществуването си и през този период от развитието на българската народност. Въпреки оскъдните сведения за проявите му в посочените векове, то продължава да се проявява в една или друга форма. Запазили са се обаче предимно съчинения с религиозно съдържание, понеже са били необходими за дейността на църквата, а и преписвачите на писмени паметници са били духовници, което е оказало влияние на преписваческата им дейност. Но Търновската книжовна школа е достатъчно основание да се направи извод в положителен смисъл. Историческата превратност в съществуването на българската държава налага да се насочи вниманието и към онова развитие, което се откроява с постиженията си и е известно като Търновска книжовна школа.

Българското поетическо изкуство от XIII—XIV в. по същество е продължение на наследената традиция на книжовниците от IX—XII в. Наистина все още не са намерени данни за преведени от чуждата литература стихотворения, каквото е стихотворението на Григорий Богослов **стааго грнгорна богословеца гранеса i алфавтаръ**, съставено от 24 стиха през IV в. като азбучен акростих. Не се налага така определено и „славянската мисъл“, за която Емил Георгиев пише като за особеност на идейното съдържание в съчиненията на книжовниците от IX—X в.⁴

Е. Георгиев отдава особено значение на литературата от времето на възстановената българска държава. Той пише следното: „Литературата на Втората българска държава се обособява като отделна епоха в историята на българската литература.“⁵ В нейния обseg попада като най-значимо постижение литературата на Търновското книжовно средище, която според П. Динеков приема белезите на школа в литературата от 1371 г. и продължава да съществува 25 години. Краят на тази школа съвпада с поробването

³ К. Куев. Съдбата на старобългарските ръкописи през вековете. С., 1979.

⁴ Е. Георгиев. Литературознание с повече измерения. С., 1974, с. 103.

⁵ Е. Георгиев. Литературата на Втората българска държава. Литературата на XIII век. С., 1977, с. 5.

на българската народност от османските войски⁶. И след това, когато в Търново липсва оживена книжовна дейност, нейните представители и следовници творят вече в друга народностна среда, което не е без значение при изследване на особеностите на литературата от разглеждания период.

В непродължителното съществуване на Търновската книжовна школа се появяват доста религиозни съчинения. Техните съставители следват официално възприетите религиозни идеи, че само бог е творец, а човекът е изпълнител (съставител). Вследствие на този възглед се открояват писмени паметници, които се отличават предимно с особеностите в изпълнението. И все пак търновските книжовници се отличават и с оригинални изяви. Както през XIV в., така и през следващите няколко века се открояват съществени признаци на средновековната книжовност. Представителите на Търновската книжовна школа влияят на руската литература през XIV в. Частично влияние се забелязва и през XV в., а има и още по-късни следи.

Събитията, под напора на които се създават някои произведения, стимулират оригиналните изяви на отделни книжовници. Григорий Цамблак разказва за достойното поведение на Патриарх Евтимий пред враговете. Цамблак извисява мъжеството на Евтимий, още повече, че поведението на този духовник и книжовник е пример, който не е могъл да остане незабелязан от приближените му. И ако животът е напирал и е прониквал в съчиненията, той е внасял и своеобразие в тяхната изобразителна и повествователна система от средства. Произведението за Евтимий, съчинено от Цамблак, е оригинално като жанр и е постижение за българската книжовност.

В съчиненията на писателите от Търновската книжовна школа се появяват нови особености, които не са присъщи на техните предходници. Една от тях е природата, която намира място в не едно произведение. Според Кр. Станчев „едва през XIV—XV в. в творчеството на Евтимиевите ученици природните и историко-географски описания започват да играят някаква по-значима роля, която нараства през XVI в. в творчеството на софийските книжовници...“⁷ В разказа си за Евтимий Цамблак не отминава някои особености от релефа на Търновград.

Съчиненията на търновските книжовници са достатъчно основание да се приеме наличието на индивидуален стил. При средновековните български книжовници стилът се конкретизира в езика, в композицията, в авторовата позиция и др. Именно в тези особености на стила и на писателския почерк на книжовниците могат да се търсят новите художествени явления или, по-точно, прояви на художественост.

В каква степен можем да говорим не за книжнина, а за поетическо изкуство? В средновековната българска литература лириката изглежда недостатъчно разработена, ако я сравним с количеството религиозни поучителни и похвални слова, както и с житията. Поради превратностите на държавния живот в средновековна България днес тя ни се струва несъответствено ней явление. И все пак книжовниците я създават с присъщите ѝ особености на изкуство. В ранната средновековна българска книжнина съществуват стихотворни произведения, което е вече указание, че можем да я търсим и през следващите векове. И действително през XIV в. книжовниците съчиняват похвали за Иван-Александър, първата от които е от 1337, а втората — от 1356 г. Посочените две похвали са несъмнено потвърждение на извода, че са били създадени и други стихотворения, които тепърва ще стават известни на науката.

⁶ П. Диневков. Похвала на старата българска литература. С., 1979, с. 244.

⁷ Кр. Станчев. Поетика на старобългарската литература. С., 1982, с. 54.

П. Динеков изтъква, че не само похвалите дават образ на българската литература от XIV в. „Заслужават внимание два факта от литературния живот през XIV в.: интересът към историческите съчинения и широкото разпространение на белетристиката“ — пише той в цитираната книга. Известно е, че през XIV в. са създадени и съчинения с историческа насоченост. Значими произведения на ранната българска литература са не само псалтирът от 1337 г., известен като Софийски. Сега изглеждат убедителни допусканията на литературоведите, че цели жанрове на средновековната българска литература са изчезнали (не само са отмрели, но и създадените съчинения не са запазени). Загубеното не може да се възстанови и от книжовното наследство на другите славянски нации, защото чуждите преписвачи са се интересували от такива църковни книги, които са им били необходими за текущите религиозни потребности, и не са отдавали същото значение на съчинения, чието съдържание е било свързано със събития, засягащи единствено или предимно българите. Едно доказателство за истинността на изложеното наблюдение е липсата на летописи в средновековната българска книжовност. Не може да се допусне, че те не са съществували. Йордан Иванов съобщава, макар и оскъдни, сведения, които потвърждават наличието на летописи в средновековната литература. Не са малко и приписките към различни паметници, хроникарически някакво събитие, случка и др., които също са потвърждение на интереса към летописното творчество.

При по-внимателно проучване на особеностите на стихотворенията в ранната българска литература се налага изводът, че те са в различни жанрове. Преценени от съвременен гледище, част от стихотворенията притежават белезите на одата. Такива произведения са стихотворните похвали от типа на похвалата за Иван-Александър. В Лондонското четвроевангелие от 1356 г. той е възвеличан с патетична характеристика.

По своята емоционалност молитвите са близки до съвременната елегия. Молитвата към Богородица е изпълнена с чувство на тъга. Тя изразява надеждата за разбиране и помощ от светицата. Обръщението и повелителната форма на глагола „плачи“ изразяват скръб. Посочените две фигури на мисълта и емоцията се открояват още по-определено, понеже имат ритмична функция и са използвани като анафора и епифора. В следните стихове от молитвата са налице отбелязаните особености:

ПЛАЧН, ДУШЕ МОЯ ОКАНАНА, ПЛАЧН!

ПЛАЧН, СЕРДЦЕ СЪУТРОБОЮ, ПЛАЧН!

ТЫ МОЯ, ВЛАДЧНИЦЕ, НАДЪЖДА!

(„Молитва към Богородица“ от Д. Кантакузин)

Похвалите, молитвите, прогласът и др. могат да се разглеждат като исторически конкретни жанрове с присъщите им специфични особености. Очевидно е наличието и на епиграмни произведения. Надписът е познат в различни варианти. Епитафията не е засвидетелствувана по документи, но съществуването ѝ не може да се поставя под съмнение. Тези жанрове са разработени в старогръцката литература, поради което не може да се мисли, че са останали неизвестни на българските средновековни книжовници. Още повече, че не едно и две свидетелства потвърждават интереса им към античното поетическо изкуство.

В ранната българска литература са разработени и повестувателните жанрове. Наред с широко разпространените произведения на религиозната литература са познати и повестта, и разказът⁸. Те са потвърждение на ху-

⁸ Д. Петканова. Делото на Кирил и Методий. С., 1963.

дожествения ръст на нашата средновековна литература и на връзките ѝ с културата на другите народности. Повествователната литература също има свои особености, някои от които са достатъчно значими, поради което не могат да бъдат отминавани без съответните проучвания. Медиевистите пишат, че се „създава школа с обновена литературна естетика“. Според П. Русев „търновските писатели „засилват“ съзнателно художествената страна на литературата“. Д. Кенанов стига до извода, че при Евтимий има „разгърната естетическа програма“, че „в стила му се открояват черти на самобитност и индивидуалност“⁹.

Запазените съчинения на ранната българска книжнина са доказателство за наличието на поетика. Във връзка с това ще бъдат посочени някои особености. Книжовните съчинения от XIV в. са бинарни (двупланови). Монолозите са често използвани от писателите, отнасяни към Търновската книжовна школа. Книжовникът от този период се отличава с по-изявено виждане, долавя се авторовото самосъзнание, налице е по-свободно използване и на езиковите средства (хипербола, метафора и др.; напр. „ножа на словото“). Следователно забелязва се ново отношение на субекта към обекта на утвърждаване или отричане. За отбелязване е и наблюдението на П. Динев, който пише: „... светската тематика свидетелствува, че те (изброените произведения — б. а., Н. Г. Н.) вече произхождат не само от средата на духовенството, започва формирането на нов тип писател“¹⁰. Историческите събития тласкат още по-напред изявата на субекта, какъвто е случаят с Григорий Цамблак и написаното от него похвално слово за Патриарх Евтимий.

В средновековната българска литература се използва стихосложението. К. М. Куев проучва стихосложението на стихотворения като „Азбучната молитва“ и Похвала на цар Симеон и достига до извода, че са написани в 12-сричен размер с цезура след 7-та сричка (7+5) или след 5-та сричка (5+7). Той е на мнение, че този размер е проникнал в България с византийската книжнина¹¹. В старата гръцка лирика се използва метрическото стихосложение с присъщите му ритмични схеми (стъпки). Не може да се твърди с положителност, че стихотворният размер от 12 срички с цезура по средата е проникнал у нас от гръцката лирика. Неговото начало може да бъде и в народната песен. Все пак може да се допуска и чуждо влияние, доколкото стихотворението на Григорий Богослов е преведено в 12-сричен размер с цезура 5+7 или 7+5¹². Несъмнено е обаче, че и в този немногочислен брой стихотворения е използвано стихосложение. Именно затова те убеждават, че на създателите им са били познати изискванията на поетическото изкуство. Без такива знания Кантакузин не би могъл да създаде молитвата към Богородица в 12-сричен размер и да го спазва в 306 стиха.

В запазилите се до днес стихотворения широко се използват не само мисловни представи, но и тропите, което е потвърждение на настаналото сливане на риторика с поетика. Езиковата образност е била съществено изискване за поетическа значимост на словесното произведение. Тя е несъмнено указание за наличието на възглед за поетичност в средновековната

⁹ Д. Кенанов. За литературно-естетическите и стилно-композиционните принципи на Евтимий Търновски. — Трудове на ВТУ „Кирил и Методий“, т. 15, 1978—1979, № 1, с. 170, с. 159.

¹⁰ П. Динев. Похвала на старата българска литература, с. 246.

¹¹ К. М. Куев. Симеоновият сборник и неговите потомци. — Год. СУ, т. 67, 1974, № 2, с. 31.

¹² К. М. Куев. Съдбата на старобългарските ръкописи през вековете. С., 1979.

българска литература. Не е случайност, че българският преводач на съчинението на Г. Хировоск поднася на своите читатели фигурите и тропите под общото название „образи“.

„Молитва към Богородица“ от Д. Кантакузин може да се разгледа и като доказателство, че езиковата образност е била предпоставка за поетичност. Молитвата прави впечатление с използваните езикови средства за постигане на ритмичност: анафора с градиращо се предназначение, риторичен въпрос и риторично обръщение, които допринасят за ритмичен израз на мисълта и чувството. Обръщенията са разширени с епитети и са използвани за създаване на инверсия, която подчертава важната за смисъла дума или някоя част на стихотворението. Ритмичността на стихотворенията на средновековната българска лирика не може да се извежда непосредствено от метриката, нито да се свежда само до нея. Поетичността на стихотворните произведения се създава с разнообразни средства: ритмика, благозвучие, архитектурника и др.

Поетиката на ранната българска словесност не е нещо неизменно. Оригинални произведения като „Похвално слово за Патриарх Евтимий“ потвърждават обновяването на поетиката на средновековната българска литература. Те са потвърждение на промените в нея, внесени от особеностите на историческия живот на българската действителност. Религиозно по своята идейна насоченост, средновековното изкуство си поставя за цел да проникне зад пределите на земния живот и да въведе в божествените селения, поради което му са чужди всекидневните проблеми. Но политическите сътресения принуждават ревностните книжовници да се вгледат в конфликтите на обществото и на народностите. В техните съчинения се появяват нови особености.

Григорий Цамблак е оставил съчинение, което е подходящ пример, по който могат да се проследят посоките на изменение на писателското виждане. Неговото Похвално слово за Евтимий е постижение за средновековната българска книжовност. Цамблак използва чудото, но вече то е не толкова следствие на религиозния светоглед, колкото средство на художника, изменил неговата функция. Авторът му е придал народностно-патриотично значение и по този начин утвърждава съпротивата на победените българи. Такава е художествената функция на чудото, станало с палача, когато пристъпва към посичането на Евтимий. Твърдостта на патриарха пред изпитанието се дължи на неговата убеденост в правилността на избрания път и тя е, която го извисява като велик, при все че чудото се свързва с божествена намеса, че бог е искал да спаси своя избраник.

В съчинението на Цамблак е изменена и позицията на разказвача. Той не е духовник, отчуждил се от мирските дела, а личност, която не може да остане равнодушна пред изпитанието, което е наложено на неговите сънародници. Пряко и страстно Цамблак изявява народностната си принадлежност. В повествуването на Цамблак се появяват епитетите с оценъчно предназначение, когато са отправени към поробителите: „Кръвопиецът-звяр, като ги видя в ръцете си, закла ги сред църквата, или да кажа по-добре, свещенодействуваше с тях, без да се засрами от белите власи, без да пощади младите, но си играеше с ножа по гърлото им.“

Емоционалният изблик преминава в авторски отстъпления, които прославят, макар и през сълзи, родолюбието на пожертвувалите се за своята народност. Убедителен е следният пример: „О войни, които опазихте вярата и броя не намалихте! Чуйте и броя: 110 души бяха, които с кръвта си обогриха църквата.“ Не само емоционалният изблик, но и философският размисъл за патриотичната устойчивост изпълва авторското отстъпление в повествуването за Евтимий. „Защото има ли нещо по-горчиво от принуди-

телното преселване — твърди Цамблак, — по-печално от разлъка с родни, от спомена за отечеството и за близките, които като жило непрестанно пробождат сърцето?“

В разработеното слово се долавят особеностите на античната гръцка елегия, в която на предно място се поставят дългът към близките и страданията при отклонение от него. В приведените места „фигуралното“ изображение на средновековната литература, което представя явленията по начин, че зад тях читателят да долавя присъствието на божеството, да търси тайнствен смисъл, е отстъпило място на обективно възпроизвеждане на станалото, осмислено при изменилите се условия.

Не е така с ония съчинения, в които може да се долови тенденция за обобщаване на особеностите на поетическото изкуство. Те са следвали заварената традиция. Още в ранната среднобългарска книжнина се среща думата *μουσικη* (ж. р., изкуство на музите, музика, пеене, танц, поезия, словесни науки)¹³, която в България се употребява почти до Освобождението от 1878 г. Оттогава достигат до нас и сведенията за проникване на риториката и поетиката чрез гръцката книжнина. Не е случайно също така, че в по-късните векове в центъра на вниманието на книжовниците се оказва прозодията и дълго време тя е най-главното в дейността на редица автори на трактати за езика.

В разглеждания период са написани жития на духовници или религиозни сподвижници, както и редица други съчинения. Връзката с гръцката литературна традиция съществува и във времето на възстановената българска държава. Похвалното слово за Патриарх Евтимий, създадено от Цамблак, потвърждава приемствеността на най-жизнената традиция на античната гръцка поетическа и научна мисъл от представителите на Търновската книжовна школа. Съществува, при все че не е проучена, връзка и с римската култура, както и с народното песенно творчество. За историята на българското литературознание е особено ценно като свидетелство възприемането на античната литература (в смисъл на поетическо изкуство) и богатото съдържание на съчиненията, осмислящи поетическото изкуство.

Евтимий Търновски се налага като най-видната личност, която се стреми чрез исихазма да създаде цялостен светоглед в средновековна България. В този негов стремеж попадат и писмените паметници и те стават цел на неговата правописна реформа, която е нещо значително за времето си. П. Динев оценява извършената от Евтимий правописна реформа като оригинална и като създаване на нещо ново. Според него тя засяга „цялата система от изразни и стилови средства. Създаването на нов стил („висок стил“) се основава на ново отношение към словото, характерно за учението на исихазма — като най-пълнен и най-точен израз на познанието на света и човека¹⁴.“

„Реформата“, извършена от Патриарх Евтимий, е защита на традицията. Исихазмът е опазвал народността на култура, защото е пренасял изповядването на вярата от черквата в уединените места. По-късно, в условията на османското иго, това уединяване в пещери и други места се оказва извънредно важно, защото се проявява като фактор за опазване по време на робството на много писмени паметници.

Правописната „реформа“, извършена от Патриарх Евтимий, всъщност е вид екзегеза¹⁵. Той е един от най-видните й представители в славянските

¹³ Ст. Стоянов, М. Янакиев. Старобългарски език. Текстове и речник. С., 1960.

¹⁴ П. Динев. Похвала на старата българска литература, с. 244.

¹⁵ Екзегетика — наука за екзегезата, т. е. за тълкуването (гр. *exe* — *gesis* — тълкуване, изясняване).

среди, но не е единствен. Известен е и Йоан, който през XIV в. се е трудил в Света гора над „изправянето“ на богослужебните книги¹⁶. Съображенията за отнасянето на Евтимиевата правописна „реформа“ към екзегезата са следните. Първо, посочената дейност не е негова лична инициатива, нито само негов замисъл. Тя е била практикувана и от атонските монаси¹⁷. Второ, за да се отстранят отклоненията от религиозните образци, е било необходимо точното познаване на езика и текста от свещените книги като предпоставка за правилното тълкуване и опазване на първичното им състояние, т. е. да се възстанови архитипът. От съобщението на Константин Костенечки е известно, че текстовете на средновековните религиозни български книги са били отдалечени от оригиналите по езиков израз толкова много, че и самите българи не са били в състояние да ги разбират, следователно да се ползват от тях, както са възнамерявали.

А и сам Г. Цамблак е оставил преки сведения за същността на Евтимиевата екзегеза. Той пише следното: „Но било защото първите преводачи не познавали в съвършенство езика и учението на гърците, било защото те си служили с груб език, издадените от тях книги бяха несходни по реч и несъгласни по смисъл с гръцките книги и груби и нестройни откъм израз.“¹⁸

В съчинението на К. Костенечки „За буквите“ са разработени и проблемите на прозодията, която тогава, а и по-късно е съществувала като раздел на граматиката и в този ѝ вид е била разпространена и всред българите. Костенечки схваща прозодията като ръководство за надстрочните и за препинателните знаци. В този си вид прозодията не въвежда в особеностите на поетическото изкуство. В съчинението на Костенечки обяснението на прозодията е твърде различно от това в граматиките на Л. Зизаний и М. Смотрицки. Поради тази причина то не въвежда изцяло в оная традиция, която пряко води към метриката и оттам към стихосложението. Такава традиция се утвърждава по-късно с разпространяваните граматики на славянските езици.

Поетиката на средновековната българска литература може да се търси и в книжовното наследство на Бдинското средище. Засега липсват данни за обобщаващи съчинения. Но в Похвално слово за Филотея и в Житие на Стефан Дечански са използвани тропи и фигури, както и диалектна лексика. Поетиката на Бдинското книжовно средище може да се изучава по реализираните принципи в известните писмени паметници.

Приведените примери са само част и при това насочват повече към особеностите на представителите на Търновската книжовна школа. Все пак те потвърждават наличието на поетика в средновековната българска литература и са примери за оригиналност в развитието на художествено-образната система. (Григорий Цамблак се изявява и като майстор на повествуването, в което се разкриват колективни прояви на българското население.) Ще бъде проява на ограничен подход, ако поетиката на средновековната българска литература се сведе само до тропите и фигурите. Несъмнено е, че поетиката и риториката са се слели в една образно-изразна система. В същото време съществува и саморазвитие на поетическата система, първопричината за което е във връзката на книжовността с проблемите на средновековното общество. И при все че липсват съчинения с особеностите на научните трактати, в които да са изложени възгледи или концепция за пое-

¹⁶ Л. Грашева. За старобългарската литературно-теоретическа мисъл, с. 263.

¹⁷ М. Дринов. П. А. Сирку. К истории исправления книг в Болгарии в XIV веке. — В: Съчинения. Т. 3. С., 1915, с. 444.

¹⁸ Б. Ангелов. Старобългарско книжовно наследство. С., 1983, с. 64.

тическото изкуство, в книжовната дейност са реализирани знания, които са из областта на поетиката, риториката и мусикията. Те са предпоставка за допускане наличието на теоретическо изложение на средновековните проблеми на поетическото изкуство.

В Средновековието съществуват ръководства с правила, насочващи към съчиняването на духовни поучения. Тези правила са били извлечени от риториките и събрани в особена дисциплина — хомилетика¹⁹. Посочван е начинът, как да се даде форма на съдържанието. Самото съществуване на хомилетиката е потвърждение на средновековна поетика, но разработена едностранчиво, т. е. използвани са предимно изразните средства на риториката. Наличието на хомилетика не трябва да закрива погледа на медиевиста за другите пътища на изменение на средновековната книжнина. Предстояща задача е щателната съпоставка на хомилетиката с риториката и поетиката, за да се установи взаимовръзката и относителната им самостоятелност.

Предстояща задача е и сравнението на ритмиката (метриката) на средновековния стих с народнопесенния, още повече, че нашите фолклористи отдавна изтъкват и строфа, и свободни стихове в народната песен. Иван Д. Шишманов сочи наличието на десетерац в средновековната ни книжовност.

¹⁹ А. Г а л а х о в. История русской словесности. Изд. 6. СПб., 1890, с. 83.